

ב. תוספות
והרא"ש [שם] והרשב"א
[שם לג, א ד"ה הוה]
ורבינו יונה [שם כ, א ד"ה
אין] להטות הירושלמי
[שם פ"ו הלכה א] עם
תלמוד שלנו:
*3. תוספות יומא
עט, א ד"ה ולא, סוכה
כו, ב ד"ה ולא, רא"ש
זכיות שם, הגהות
מיומיות זכיות פ"ג
אות י:

ציונים לרמ"א

רי א) הרב רבינו יונה
פרק כיצד מברכין [פ, א
ד"ה אין] ובי"ד [ד"ה ומ"ש
רבינו] בשם רשב"א [שם
לג, א ד"ה הוה]:

עמרת זקנים

רי א) סברך תחלה בו.
ולא [כמ"י שאומר] כל
בו מימן כל ע"ד [שם כ"ד הלכה
גאון] דעל פחות משיעור
אינו מברך כלל, או מי
שאמר [רבינו יונה מ"ט כ, ג
דעל ראשון] דמברך שהכל.
אלא צריך לברך ברכה
המיוחדת לה פניה אפילו
בכל שהוא. תוספות [שם]
דף ל"ט [ע"א] ברי"ה בצר
ליה שעורא כו'. והתוספות
[שם] פרק הישן דף (ט)
[כז] [ע"ב] ברי"ה ולא בירך
[לפניו] [לאחריו] כו' ע"ש:

הגהות והערות

ב) אמנם דפ"ר דציאור
הגר"א מוזין אות זו לפי
"פן מסת"א אמנם ממוין
הדברים מונח דשיין לכאן
וכמונאר דמשק אליעזר:
ג) מדפוס ויזילא ש"ס
"כצרייתו":

ד) בעולת תמיד הבא כאן
בשם כה"ג סימן תריב,
אמנם שם אין הכנה"ג רק
לש"ס הרא"ש [מיס
עמוקים] סימן טו ועיי"ש.
אמנם מפורש בן גשימי
כנסת הגדולה סימן רד
הגה"ט אות ג:

ה) בפר"ג כנס לא
תלמידי קעת:

ו) במהרה"ת אמ"ד
היפוסף א"י"ד רביעי"ת, וכן
הגיה המקור מיס, אולם הדי
אפרים והגהות משען כנסת
ד"ל ל"א ל"א שיעור":

ז) בי"מ ממש"כ כסוד
ולענין שמייה עיין סימן תריב
שיעור הליקוף, ועיין סימן
קק ס"ק ד שכתב שם בפרטים
שליין שרף לריך שיעור ועיין
אולר מפרשים ס"ק א:
ח) עיין ציאור הלכה סימן
רעא ד"ה של רביעי"ת:

הגהות הסמו"ע

רי שפ"א א או ש"י רימון ...
גדול מכזית ... [משנים]
דרימון דרך [לאכלו]
בגרעין]. ואם נמצא רימון
קטן ... לפי דעת זה:

כנסת הגדולה [הגה"ט]. ונ"ל דהוא הדין פת ודבר אחר. וכל המשקין
מנטרפין לרביעי"ת, אבל א האוכל והשותה אין מנטרפין. עיין סימן
תרי"ג [סעיף ב]. ואמרין ציומא [פ, ב] זיר שעל גבי ירק מנטרף,
ולא אמרין משקה הוא, דכל אכסורא אוללא (הוא משקה הבא
למתק האוכל) אוללא הוא, והוא
הדין צפת השרוי במשקה, או ציין.
וכן משמע בתוספות וצחים דף
ק"ט עמוד א' [ד"ה עולה] עיין מה
שכתבתי סימן ר"ה סעיף ב' [פ"ק
ו]. ונ"ע צרובט של צמר אם מקרי
אוכל. וצחולין דף ק"כ [ע"א] פירש
רש"י [ד"ה] זיר שעל גבי הירק,
משקה היומא מן הירק אי נמי שהיו
מטבילין מאכלן צירי. וזף ע"ג

דמשקה הוא ומנן [יומא עג, ב] האוכל והשותה אין מנטרפין, הני
מילי אכל ושמה, דקיס להו לרצנן ללא מיתבא דעמיה זכאי, אבל
זיר שעל גבי הירק קיס להו לרצנן דמיתבא דעמיה עכ"ל, אם כן
דוקא זיר שעל גבי ירק. וכן כתב הרמב"ם [שחיט עשור ג, ז] מכשירי
האוכל המעורבים עם האוכל הן לאוכל עכ"ל. משמע דרובט אינו
מנטרף. וכן משמע ממה שכתוב סימן קנ"ח סעיף ה'. ואם אכל
מעט וחזר ואכל מעט, אם שהה יותר מכדי אכילת פרס נראה לי
לדין מנטרף, וכמו שכתוב סימן תרי"ג [סעיף ג] וכן משמע ציומא
דף פ' [ע"ב] ללא מיתבא דעמיה זכאי. וכן משמע מפירוט רש"י
[זכיות לג, א ד"ה גר] דפירש דטעמא דצעי כזית בצרבה אחרונה
היינו משום דכתיב אכילה ואכילה כזית, ואם כן צחולין ודס וכל
איסורין נמי כתיב אכילה, [ו] ואם שהה כזית לא מיקרי
אכילה, והוא הדין לענין צרבה. [ו] וכן משמע ממה שכתוב סימן
ר"ח סעיף ט', ועיין סימן תע"ה סעיף ו'. ולענין שמה עיין סימן
תרי"ג [סעיף ז] שיעור הליקוף. ובעולת תמיד סימן ר"ז כתב בשם
כנסת הגדולה [ו] לחלק בין יום הכפורים לזכרות הנהנין וספירא ליה
בזכרות הנהנין אפילו שהה יותר מכדי אכילת פרס מנטרף. [ו] ולי

נראה כמו שכתבתי דהא כל אסורין שצמורה שוין ליום הכפורים זכה. ונראה לי דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו
לדריך לברך שנית בתחלה אפילו צפת דהא אין טעון צרבה אחרונה ודינו כשאר דברים, ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם
מנטרפין דהוי כמו היסח הדעת. ונראה לי דמנטרפין, עמ"ש סימן קע"ז וכ"מ סימן קס"ח [ו]. ב מרביעי"ת. תמלא כלי יין ותתן
לחובו צילה ומחלה ומה שיומא ממנה הוא רביעי"ת, ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יומא כל כך, אבל צמים יומא יותר, לכן יעשה
כמו שכתוב סימן תנ"ו [סעיף א] ובש"ל"ה כתב [שער האומיות, קדושה כללי הזכרות כלל ו בהגה] דהוא כמעט מלא צ' קליפות מצילת תרנגולת.
וכל הדברים משערין צבלים ציונים כדאיתא פרק י"ז דכלים [משנה ו] וזכרות דף (ל"א) [לג] [ע"א] [ו]:

שערי תשובה

שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים האוכל כזית ממנו כמות שהוא אינו
מברך דלפי האמת לא אכל כזית: (ב) מרביעי"ת. עיין באר היטב. ולענין
שיעור רביעי"ת עיין בתורה עיין בספר בית אפרים [ראש אפרים] על טרפות בקונטרס
התשובות [פי"ט טו ז] שיש חילוק בין שיעור רביעי"ת דאורייתא להיבא שאין
החייב רק מרבנן וזה תלוי בספק שיעור אגודל אם מודדין במקום הרחב או
צ"ת יעקב סימן נ"ו ודחה שם דברי הט"ו ע"ש. (וכן פסק בספר אליה רבה ס"ק ו, הגא"א) שיעור רביעי"ת היינו צילה ומחלה. תמלא כלי יין ותתן לחובו
צילה ומחלה ומה שיומא ממנה הוא רביעי"ת, ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יומא כל כך, אבל צמים יומא יותר. לכן יעשה כמו שכתב סימן תנ"ו ע"ש.
(אבל בספר אליה רבה ס"ק ח מביא בשם מהרי"ל סדר ההגדה עמוד צג ושל"ה דימלא אפילו במים ע"ש, הגא"א) ובש"ל"ה כתב דהוא כמעט מלא
צ' קליפות מצילת תרנגולת. וכל הדברים משערין צבלים ציונים, מ"א [ס"ק ב]: (ג) כבריייתו. משמע צחולין דף קי"ט דקטני"ת אהם מקרי צריה אע"פ

ביאור הגר"א

[ב] בין בו. [ברכות] ל"ט א': [ב*] והשותה בו. דשיעור משקין בכל מקום
ברביעי"ת כמ"ש בכמה מקומות [ברכות מא, א]: [ג] פברך תחלה בו. תוספות
שם [לט, א ד"ה בצר] וכן כתבו הרא"ש [שם פ"ו סימן טז] ושאר פוסקים שם בשם
הירושלמי [שם פ"ו הלכה א] והביאו תוספות גם כן בסוכה פרק ב' [פ, ב ד"ה
ולא] ובפרק בתרא דיומא ע"ט, א ד"ה ולא: [ד] ולאחריו בו. רמב"ם [ברכות
א, ב] וכוזבר לעיל [ס"ק ב]: [ה] ויש בו'. תוספות שם [ברכות לט, א ד"ה בצר]
ושם [סוכה שם יומא שם] ועיין באר הגולה [אות ב]: [ו] ז"א מקרי בו. כן כתב
הרשב"א [ברכות לט, א ד"ה הוה] שבירושלמי הוזכר לעיל [ס"ק ג], מיירי שאכל

או"ח סימן ו': (ח) (שם) ויש מסתפקים לומר שע"ז דבר שהוא כבריייתו. מקור הדין הצרובה בתוספות יומא דף ע"ט [ע"א ד"ה ולא] ונפקר צ' דוכסה
[כו, ג ד"ה ולא] שרואים להטות דברי הירושלמי [זכרות פ"ו הלכה א] לטוניה לדין, דטוניה לדין מיירי שצב לפניו בלא גרעין, משום הכי לא הוי צריה ע"ש. וצמה
שכתבו עלה זית לירושלמי זית קטן מזה ציוני היה, צעניי לא זכמי לעמוד על דבריהם הקדושים מה, דלם כוונתו כיון דהירושלמי מיירי שאוכל עם הגרעין, א"כ
הוי שיעור זית ממש, משום הכי הוכרחו לומר דהוא זית קטן, א"כ איך נפרש לישנא דהירושלמי מפני שגרעוניתו ממעטת, הא עם הגרעין ג"כ לא הוי זית ציוני,
אלא על כרחך מוכרח דצמחת עם הגרעין היה זית ציוני, אלא אף דלענין צריה מהני אכילת הגרעין דקוף סוף לא חסרה כלום מצריה, אצל מכל מקום אינו משלים
לשיעור זית, כיון דלאו מידי דהנחת אכילה הוא, וד' יאיר עיני:

בשם הרשב"א [זכרות לה, א ד"ה הני] והרא"ש [שם סימן טז]. על כן
ראוי לכל ירא שמים שיאכל עוד מאותו מין ויברך אחריו ויומא גם
על ספק שלו:

רי (א) והשותה פחות מרביעי"ת. [א] נראה לי דין שרף
שצמדינתנו אינו בכלל זה, דכזה אי
אפשר לשמות רביעי"ת הלוג שהוא
צילה ומחלה. ואם כן אוליין צמר
שיעור השמה לרוב צמי אדם זכה.
וראיה לזה מדאיתא דרבינו יונה
[זכרות כ, א ד"ה אין] מצאו צ"י [ד"ה
ומ"ש רבינו וירושלמי] לענין צריה דיש
חילוק דאם הוא דצר שדרך לאוכלו
עם הגרעין שצדין עם הגרעין
כזית כו', הכי נמי ניזול צמר דרך

העולם, ומו ראה מריש פרק המזלי"א יין [שם עו, ב], דלמרין שם,
יין כדי מציגה, ומפרשין כדי רובע רביעי"ת שאם תמוגו יעמוד
על רביעי"ת, והוא שיעור כוס של צרבה, ואמר רבא [שם עו, א] לענין
שצח כיון דצעיין מידי דחשיבא והא נמי חשיבא, פירוש דחשיב
לנרופי ציה מילא. הכי לפנינו אע"ג דאין שם רביעי"ת, כיון דראוי
למוגו צו מיס עד רביעי"ת. הכי נמי ציין שרף שאם שותה כדרך
שצני אדם שותין צפעס אחד, או אפילו צמתי פעמים כשאין הפסק
צנייהם כשיעור שחית רביעי"ת, כדאיתא בסימן תרי"ג [סעיף ז]
דצהא מנטרפין צ' השחיות להדדי לכשיעור, ואז אע"פ שאין שם
רביעי"ת הלוג מכל מקום כיון שראוי למוגו מיס וישתה רביעי"ת,
ואי אפשר לשמות רביעי"ת לפתם אדם, קרינן ציה שפיר ושצעת
[זכרות ט, י]. וצלאו הכי יש צד דצורא נפשות צרות [ע"א אין לריך]
דהא התוספות [זכרות לג, א ד"ה גר] מספקא להו צזה, נוכל
לסמוך ולומר דהוה ליה כאלו שמה רביעי"ת ציין שרף, וחייב בצרבה
אחרונה כן נראה לענ"ד: (ב) שלא לאכול בריה פחותה
בו. דהיינו יגד"ש מוי"ל צע"ר לא יאכל אחת למודה:

באר היטב

מ"א [פ"ק א]. דבר שהיה צו כזית, ונלמטק ונממעט שיעורו אין לברך אחריו.
ואם אס"כ חזר ותפח ספיר מצרכין עליו לאחריו, גן המלך סימן קכ"ב, ויד
אהרן [הגה"ט]: (ב) מרביעי"ת. הט"ו [ס"ק א] כתב דין שרף צמדינתו
אינו בכלל זה דאפילו לא שמה רביעי"ת מצרכין אחרונה דאוליין צמר שיעור
שמה לרוב צמי אדם. אבל המ"א בסימן ק"ץ ס"ק ד' כתב דאפילו ציין שרף
צריך שיעור רביעי"ת ללא חלקו בין משקה למשקה ע"ש. וכן כתב הרב צעל
צילה ומחלה ומה שיומא ממנה הוא רביעי"ת, ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יומא כל כך, אבל צמים יומא יותר. לכן יעשה כמו שכתב סימן תנ"ו ע"ש.
(אבל בספר אליה רבה ס"ק ח מביא בשם מהרי"ל סדר ההגדה עמוד צג ושל"ה דימלא אפילו במים ע"ש, הגא"א) ובש"ל"ה כתב דהוא כמעט מלא
צ' קליפות מצילת תרנגולת. וכל הדברים משערין צבלים ציונים, מ"א [ס"ק ב]: (ג) כבריייתו. משמע צחולין דף קי"ט דקטני"ת אהם מקרי צריה אע"פ

הגהות רעק"א

ג) (בג"א סק"א) האוב"ל והשותה אין מצטרפין. וכן כתב גן המלך לנצל
גינת ודקים סימן (כ"ז) [פ"א]. ועיין גאש"ל אצרכס [פרי מגדים] סימן קל"ז ס"ק
ו': (ד) (שם) וכן משמע במה שכתב סימן ר"ח. עיין במשנלות וכן פתחיה
להלכות פסח חלק ב' אות י"ח: (ה) (שם) וז"ל נראה כמו שכתבתי דהא
כ"ז. עיין במשנלות מולל מאש סימן ט"ו, ובשו"ת זרע אברהם סימן צ' וג', ובשו"ת
פנים מאירות חלק ב' סימן [קכ"ו]. [פ] ובשו"ת בית יהודה סימן ז', ובשו"ת
מיס חיים להפרי חדש סימן א': (ו) (פ"ו סק"א) נראה ל"י דייין שרף. כנג"א
סימן ק"ץ סעיף קטן ד' חולק עליו: (ז) (ש"ע פניה א) והשותה פחות
מרביעי"ת. המוגן פירות שיעורו כזית. פרי חדש בספרו [שו"ת] מיס חיים חלק
מקור הדין הצרובה בתוספות יומא דף ע"ט [ע"א ד"ה ולא] ונפקר צ' דוכסה
[כו, ג ד"ה ולא] שרואים להטות דברי הירושלמי [זכרות פ"ו הלכה א] לטוניה לדין, דטוניה לדין מיירי שצב לפניו בלא גרעין, משום הכי לא הוי צריה ע"ש. וצמה
שכתבו עלה זית לירושלמי זית קטן מזה ציוני היה, צעניי לא זכמי לעמוד על דבריהם הקדושים מה, דלם כוונתו כיון דהירושלמי מיירי שאוכל עם הגרעין, א"כ
הוי שיעור זית ממש, משום הכי הוכרחו לומר דהוא זית קטן, א"כ איך נפרש לישנא דהירושלמי מפני שגרעוניתו ממעטת, הא עם הגרעין ג"כ לא הוי זית ציוני,
אלא על כרחך מוכרח דצמחת עם הגרעין היה זית ציוני, אלא אף דלענין צריה מהני אכילת הגרעין דקוף סוף לא חסרה כלום מצריה, אצל מכל מקום אינו משלים
לשיעור זית, כיון דלאו מידי דהנחת אכילה הוא, וד' יאיר עיני:

ג. חוספות נכונה דף כ"ו [שם] ויזומא ע"ט [שם]:
 ד. הרא"ש פסק ד' דברכות [סימן מ']:
 ה. שם דף יד [ע"א]:
 ו. ממשמעותו ה"ר [ע"א]:
 [פניני ד', א] והרמב"ם פסק א מהלכות ברכות [הלכה ב]:

ג בריה. משמע בחולין דף קי"ט [ע"א] דקטנית אחת מקרי בריה אע"פ שהרבה גדלים נזכרים אחד: ד לקח הגרעין. ואם אכל מה שנתן הגרעין, מקרי בריה, דהרי אכל מה שראוי לאכול ממנו, ללא מסתבר לומר שרבי יוחנן [בבבא מצ, א] אכל עם הקליפה של הגרעין, אלא ודאי מוכיח אכל קליפתו זרק. ואפילו אכל הגרעין, לא מקרי בריה נזכר שאין דרך לאכלו, כגון זית, אכל צעננים ורמונים דרך לאכול הגרעין, [כן הוא בהר"ר יונה שם כו, א ד"ה אני] אכל להרשב"א [שם לו, א ד"ה הווא] לעולם [אפילו כוית] [ה] הוי בריה. ולהרא"ש [שם

(ג) או רביעית. לעיל סימן ק"ץ [מ"א ג] כתבנו במלך לוגמיו סגי בכוס גדול, או אפילו פחות מזה אם שתי כוס הכוס: (ד) ואפילו אם הוא בולעו. בגמרא איתא [בבבא מצ, א] דקטנית אחת מקרי בריה, דהרי אכל מה שראוי לאכול ממנו, ללא מסתבר לומר שרבי יוחנן [בבבא מצ, א] אכל עם הקליפה של הגרעין, אלא ודאי מוכיח אכל קליפתו זרק. ואפילו אכל הגרעין, לא מקרי בריה נזכר שאין דרך לאכלו, כגון זית, אכל צעננים ורמונים דרך לאכול הגרעין, [כן הוא בהר"ר יונה שם כו, א ד"ה אני] אכל להרשב"א [שם לו, א ד"ה הווא] לעולם [אפילו כוית] [ה] הוי בריה. ולהרא"ש [שם

עשרת זקנים

א"י את התבשיל אינו צריך לברך עד רביעית. משמע אבל באם רצה לברך יברך. אבל בטור כתוב אין לברך עליו עד רביעית וכן צריך לגרוס. ופירושו אסור לברך עליו דכיון דאינה טעונה ברכה הוי ברכה לבטלה (מורי בב"ח ד"ה ומיהו):

פ"ו סימן טז]. והחוספות [שם לו, א ד"ה נזר] אם הוצא לפניו שלם, אפילו לא אכל הגרעין הוי בריה. ונ"ל להר"ר יונה שרבי יוחנן לא אכל זית רק בריה אחת שגדולה כוית, וכאן בשו"ע מייירי צעננים ורמונים. ואם כן הגהת רמ"א הוא אליבא דכולי עלמא דלף הרא"ש מודה אם לא אכל הגרעין נזכר שדרכו לאכלו לא הוי בריה. ועיין צורה דעה סימן ק"א צ"י [ד"ה והא] בשם מהר"י [הגהות שער דורא סימן נ ד"ה יש מפרשים]. לאם נפל ממנו קלת על ידי יצול כמו שרגילות הוא להמפרפר מקרי בריה ע"ש וסבירא ליה בהרא"ש: ה או רביעית. היינו יצא ומחצה והוא פשוט פרק ערבי פסחים [קמ, ג], והיינו משום דשביעה דשפיה היינו רביעית. כמו שכתב סימן תרי"ג [פניני טו] והר"ר [ד"ה ומ"ש רבי ועוד] שגג בזה. ואם שמה כוית ואין לו רביעית לא ישתה עד כציה משום דיש אומרים דעל כציה מצרך ברכה אחרונה: ו הפועם. לידע אם לריך מלח או תבלין. [רש"י ברכות יד, א ד"ה מהו שיעטס]. משמע דאם אוכל קלת ממנו אחר היצול לידע אם הוא טוב. מקרי אכילה וצריך לברך. והעיקר תלוי בכונת הל"ב. וצדוקה סימן ר"ט כתב אמרינן באגדת שמואל [מדרכ שומר טוב פשה מ] ויפדו העם את יהונתן [שמואל א, ה] מהי מפני שאמרו מטעמת אינה לריכה ברכה עכ"ל, משמע אפילו כוונתו לאכילה דומיא דיהונתן כיון שטעם מעט אין לריך ברכה. וצריך לומר כיון שנפשו חשקה לאכול יותר רק שנמנע משום איסור, מקרי טעימה. מה שאין כן בסעיף א' דאין חפץ לשמות יותר חייב לברך. מכל מקום סבירא שניה נראה לי עיקר וכמו שאכתוב [מ"ק י] מה שכתב העולת ממיד [מ"ק ה] כאן [דלהרמב"ם דוקא בולעו] [שם לו, א דק, דהא הרמב"ם [בבבא מצ, א] כתב סתם ולא הזכיר אם בולעו: ז עד רביעית. ואפילו לטעום הרבה קדירות שרי ועיין מה שכתבתי סימן תקס"ו [מ"ק ה] ומיהו אם כוונתו לאכול מעט אסור לעשות הרבה פעמים דהוה ליה אכילה מעליה [שם

הגהות והערות

ט עיין סימן ק"ץ סעיף ג':
 ז' [בבבא מצ, א] תיבת "אלף" נוספה ממהדורת שלונקי ש"כ:
 יא' תיבת "או" הוסתה ממהדורת קרקא מ"ו - נחלת צבי:
 יב' עיין במקור חיים שהגיה ואפילו לא אכל הגרעין מקרי בריה. אמנם ש"ע הגהות עי"ש נזכרו יונה:
 יג' תוקן לפי מקור חיים ותוספת שנת - ספר פלאים: [ד] י"ב ועד בכלל עיין סימן תקס"ו [פניני א] ועיין נמנעתי מלך דף ק"י [ע"א] ועיין יו"ט ברכות פ"ג סימן ו א"ט [תוספת שבת]:
 טו' הוספת תוספת שנת - ספר פלאים:
 טז' צדוקה דברי המ"א והפמ"ג כולן עיין פירוש הלכה ד"ה עד רביעית:
 יז' עיין דברי תמוזות ברכות פ"ג א"ט כו למדברי ה"ר"ף אין הכרח כלל:

שערי תשובה

במקום הקצר ולפי מה שכתבו החוספות במנחות [מא, ב ד"ה ארבעה] יש עוד ספק אם לשער בשיעור קשר אגודל, ע"ש: (ד) הגרעין. עיין באר היטב. ועיין ביד אפרים מה שכתב על דברי המג"א. ועיין בפרי מגדים יורה דעה [מ"ק ד]: (ה) רביעית. לעיל סימן ק"ץ כתבנו במלך לוגמיו סגי בכוס גדול, או אפילו פחות מזה אם שתי כוס הכוס, ט"ז [מ"א ג]: (ו) התבשיל. לידע אם לריך מלח או תבלין. רש"י עיין מ"א [מ"ק ו] ועיין סימן תקס"ו [מ"א ס"א א]: (ז) עד רביעית. ואפילו לטעום הרבה קדירות שרי ומיהו אם כוונתו לאכול מעט אסור לעשות הרבה פעמים דהוה ליה אכילה מעליה, מ"א [מ"ק ו]. ועיין בשו"ע מ"א [מ"ק ו], וצ"ל אה"כ [הגה"ע]:

שהרבה גדלים נזכרים אחד [מ"א ס"א ג]. ג קטן מקרי בריה. מות יאיר סימן ק"ס: (ד) הגרעין. ואם אכל מה שנתן הגרעין מקרי בריה דהרי אכל מה שראוי לאכול ממנו. ואפילו אכל הגרעין לא מקרי בריה נזכר שאין דרך לאכול כגון זית, אכל צעננים ורמונים דרך לאכול הגרעין, עיין מ"א [מ"ק ד]: (ה) רביעית. לעיל סימן ק"ץ כתבנו במלך לוגמיו סגי בכוס גדול, או אפילו פחות מזה אם שתי כוס הכוס, ט"ז [מ"א ג]: (ו) התבשיל. לידע אם לריך מלח או תבלין. רש"י עיין מ"א [מ"ק ו] ועיין סימן תקס"ו [מ"א ס"א א]: (ז) עד רביעית. ואפילו לטעום הרבה קדירות שרי ומיהו אם כוונתו לאכול מעט אסור לעשות הרבה פעמים דהוה ליה אכילה מעליה, מ"א [מ"ק ו]. ועיין בשו"ע מ"א [מ"ק ו], וצ"ל אה"כ [הגה"ע]:

ביאור הגר"א

עם הגרעין. דלא כהרא"ש [בבבא מצ, א] [מ"ק טו] ע"ש: [ז] ויש מסתפקים עוד כו'. תוספות שם [בבבא מצ, א] ושם [בבבא מצ, א]: [ח] [פניני בן אינו צריך כו'.

רמב"ם [בבבא מצ, א] [ב] שסובר דמה שכתוב [בבבא מצ, א] א עד רביעית קאי אף אברכה, ועל כרחך דמייירי בבולעו, דאי פולטו לעולם אינו מברך כמו שכתב

מחצית השקל

לאכול עם הגרעין כגון זית וכיוצא בו, צריך שיהיה בו שיעור מלבד הגרעין, כיון שאין דרך לאכול עם הגרעין. נמצא שלעולם לא הוי בריה, דכשתוציא הגרעין כמו שדרך להוציאו לא יאשר שלם. ומפני זה הוצרך לומר בתלמוד שלנו, דבית גדול עסקינן. אבל אם הוא דבר שדרך לאכול עם הגרעין שלו, כגון גרעין של רמון או של ענבים או גודגניות וכיוצא בהם, אם אכל אחד מהם אף על פי שאין בין הכל כוית דיינינן ליה בריה ומברך לאחריו. עד כאן לשון הרב רבינו יונה. ור"ל דשני מעשים היו ומעשה שהובא בתלמוד שלנו, הוא מעשה אחר ממעשה שהובא בירושלמי ושניהם אמת לדינא. ובש"ס שלנו היה מעשה בית ממש וכמו שכתב הרב רבינו יונה. ועובדא דירושלמי ינחיו אגן היכי הוה, דעל כרחו זית ממש לא הוי דהא זית ממש פירש הרב רבינו יונה דבכל ענין לא הוי בריה. אלא על כרחך צריך לומר דפרי אחר היה. ומה שכתב בירושלמי רבי יוחנן נסב זית כו' ר"ל שיעור זית וכמו שכתב אחר זה. ומה היה ליכא למימר שהיה ענב או רמון. וממה נפשך אף אכל הגרעין מה תמה רבי חייא בר אבא שחטר הגרעין הא אכלו. וגם אין צריך לטעם בריה הא בלאו הכי היה כשיעור זית. ואי לא אכל הגרעין ודאי דלא הוי בריה, כיון שאינו שלם אלא על כרחך צריך לומר שאכל פרי אחר שאין דרך לאכול הגרעין, אלא מה שהוא תוך הגרעין אוכלים, והפרי בצירוף קליפת הגרעין וגם תוך הגרעין היה כשיעור זית, ולכן אמר בירושלמי רבי יוחנן נסב זית כו' ורבי יוחנן אכל הפרי וגם מה שבתוך הגרעין, כיון שאכל כל מה שראוי לאכול, מקרי בריה, ומברך אף על פי שלא היה בו כוית דהא חסרה הקליפה. ואע"ג דזית ממש אפילו אכל הגרעין לא מקרי בריה. וכל שכן אם לא אכל הגרעין דינו מקרי בריה, אע"פ שאכל כל מה שדרך לאכול.

(פ"ק א) בריה. משמע בחולין כו'. דאמר רב אין שומר לפחות מכפול (ר"ל דשיעור טומאת אוכלין היא כביצה קיימא לן דאפילו אין האוכל לבד הוא כביצה אלא בצירוף השומר שעליו מצטרף אבל אוכל שהוא פחות מפול אין שומר שלו מצטרף להשלים לשיעור ביצה). ופריך עליה מדתניא עדשים בקליפתן מצטרפים. הרי דקליפה היא השומר מצטרף עם העדשה לשיעור ביצה. אע"ג דעדשה פחותה מפול, ומשני בריה שאני. ר"ל דעדשה הואיל והוא בריה מודה רב דהשומר מצטרף אף על פי שהיא פחותה מפול. והרי עדשים גם כן גדלים בשרכיטים, וגדלים הרבה בשרכיט אחד אפילו הכי קרי לעדשה אחת בריה והוא הדין קטניות. (פ"ק ד) לקח כו'. דלא מסתבר לומר שרבי יוחנן אכ"פ עם הקליפה כו'. זה לשון תלמידי רבינו יונה על מה דאמרינן [בבבא מצ, א] דף ל"ח [ע"ב] אמר רבי חייא בר אבא אני ראיתי לרבי יוחנן שאכל זית מליח ובירך עליו תחלה וסוף, אמר ליה רבי ירמיה לרבי ירמיה וזהו כיון דשקלי לגרעניתיה בצר ליה שיעורא, א"ל בויית בינוני סגי. (ר"ל ורבי יוחנן אכל זית גדול, וכי בציר גרעניתיה, עדיין נשאר שיעור זית בינוני) ובירושלמי [שם פ"ו הלכה א] איתא רבי יוחנן נסב זית ובירך לפניו ולאחריו. והוי רבי חייא בר אבא מסתכל ביה (ר"ל שהיה מתמיה) מפני שגרעניתיה ממעטתה (היינו כקושיית הש"ס) ומאי עביד ליה רבי יוחנן (ר"ל באמת מאי דעתיא דרבי יוחנן שבירך אחריו הא חסר הגרעין) ומשני משום בריה כו'. שכן אם אכל אפילו פרידה אחת של ענב או של רמון טעון ברכה עכ"ל. וכתב הרב רבינו יונה נראה שתלמוד שלנו חולק, דהכא (בתלמוד שלנו) משמע אע"פ שאכל בריה, אם פחות מכוית אינו מברך לאחריו, ובירושלמי משמע שמברך לאחריו. אבל לענין הדין אפשר להעמיד תלמוד שלנו עם הירושלמי, ונאמר שאם הוא דבר שאין דרך

לבושי שרד

רי (ב) הגה סעיף א אם לקח הגרעין. עיין מנחת יעקב כלל מ"ס סעיף קטן י"א:

לבושי שרד

פירושה כבי"י שיעור רביעית "שוה לכביצה" כלומר כמו כביצה באוכלין הוה שביעה הוא הדין רביעית לח במשקה משיב, דאם לא כן בעינן (ג') [ב] י"י רביעית שיקרש ויהיה (ג') [ב] י"י זיתים כביצה לא דשוה ממש לשיעורא וכן כתב בפנים מאירות בחלק שני סימן ט"ו, יע"ש בזה. ועיין אליה רבה [ס"ק] א' בשם אור חדש וכלל ט' אות ב' שלא לאכול פחות כביצה ש' מקום לזה ואין להאריך ועדיין צ"ע: **רי"א** (ס) היו. עיין ט"ז. ברכות מ"ם ב' ומ"א א'. ומה שכתב ועתה חפץ בשני יקדים הוא דברי הב"ח הביאו המ"א אות ב', ואף על גב באות ג' [כט"ז] תירץ לזה הקושיא כמו שכתב המ"א באות ב', דבז' מינים אולינן בתר קדימה אף באין שוות דאקדמינהו קרא מה שאין כן שאר מינים נגד ז' מינים, וכדבעינן למימר שם א"י"ה, מכל מקום מסבירא כתב כן איזה שיעור יקדים ולא כתב אין קדימה, שמע מינה דתליא כמה שחפץ עתה, הא לאו הכי מין ז' עדיף אף באין שוות, (אבל במ"א ס"ק ב' כתב שאין לשון הרא"ש משמע כן), וסמ"ק סובר באין שוות חביב עדיף אף לרבי יהודה,

ח מעון ברכה. אפילו בכל שהוא, מ"א. כנסתיף א'. ואפילו טועם לידע אם לרץ מלח או שאר דברים הנלנין: **ב** בשחזור. עיין מ"א. ואיני יודע, דוודאי לאו הנאה הוא רק רפואה קצת ומר הוא, ולא לרץ נרכה. מה שכתב ג"ע"ע אין לרץ לנכך ואסור לנכך, עיין ב"ח [ד"ה ומיהו] ועטרת זקנים [ס"ק] א': **י** ופסק. עיין מ"א. ועיין אליה רבה אות ה' ליהנותן נלע, ואפילו הכי אמרו גמדרש [שומר טוב, שמואל פרש"י] מן טעמת אינה נריכה נרכה, עיין אות ו"ו (יע"ש). שייך לזאת ו"ו. מקרא ליהנות מוכח דחזי שיעור נשבעה אסור, ועיין משנה למלך הלכות שבועות פ"ד הלכה א' והבן. מה שכתב מ"א אות ו"ו ומכ"ל מקום סברא שניה עיקר נסכוין למה שכתב כאן. כמו שכתב ר"ח [ב] ס"ס וא"כ אין נפקא מינה אי כרש"י או כרוקא ואף טועם אי לרץ מלח מנכך. ונראה דספק ספקא כהאי גוונא מנכך והבן:

רי"א א מקדים. עיין מ"א. "למד" מסומן קס"ח סעיף א' נהנוליא לכאן, ושלם ומחיסה נקיה שלם עדיף אלמלא עדיף מחביב, יע"ש.

והטעם דבשוות אין תליא ברצון האוכל מאחר שא' פוטר חבירו ראוי שמין ז' יפטר שאר מינים, ובאין שוות אין פוטר תליא בדעת האוכל מה שחביב עליו תמיד ראוי להקדים, עיין פרישה [דרישה אות א]. ומה שכתב דהסמ"ק פירש איזו שירצה איזו כרוכב פעמים, לא הבינותי כלל דאיזו פירוש שייך לזה ולא מצינו בגמרא הלשון איזה שירצה יקדים, דסמ"ק טעמיה דנפשיה קאמר, והרמב"ם (בסעיף ב') בפרק ח' מהלכות ברכות הלכה י"ג פסק כחכמים דרבי יהודה דחביב עדיף וסובר חביב היה מה שעתה חביב, הילכך באחד חביב אין חילוק הן שוות בברכה מקדים החביב כרובן, הן באין שוות דכולי עלמא אף רבי יהודה מודה דחביב כהאי גוונא עדיף (כעין פירוש הסמ"ק), ופסק הלכה אין הכרע (אפשר דסובר דעה א' בסתם הלכה כן כשכותב ויש אומרים, מה שאין כן היכא שכותב ולהרמב"ם כמו אבל הרמב"ם אין הכרע, ומכל מקום רא"ש נגד סמ"ק יש אומרים הלכה כרא"ש, ו"ל דהר"מ כסמ"ק "בוזה" והבן), וא"כ הלכתא כך הוא בשוות וא' "פוטר" א' רוצה לעשות כרא"ש או כר"מ עביד, שיקבע לו הלכה כאחד, לא פעם כך ופעם כך, ואין ביניהם מין ז' מקדים החביב לכולי עלמא, ומלת דשפיר איני יודע דמחויב הוא. ובאין שוות דאין פוטר ר' קדימה, ומין ז' רוצה עתה ומין אחר חביב עליו אין הכרע, לרא"ש יקח מין ז' דחשיב ורוצה עתה בו, ולסמ"ק יקח החביב כר עביד כו', ולשיטתיה כמה שכתב בכ"ח וחביב באין מין שבעה אין הכרע בין רא"ש ורמב"ם (ראב"ד לכאורה טעות סופר) דעביד כמר כו', ואם מין ז' ושאר מינים ושוות ורוצה עתה במין שבעה ושאר מינים חביב עליו לכאורה יקח מין ז' דאם לא כן הוה דלא כמאן, וצ"ע בזה כעת. וצ"י העני יש בכאן הרהורי דברים והנני פורטם בעזה"י, בוסר דמברכין פרי האדמה בספק כבסימן ר"ב סעיף ב' אם יש לו בוסר ופרי האדמה איזה מקדים, דאפשר דראוי לברך על מין מבורר על צנן פרי האדמה ולפטור הבוסר בספק, לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי. גם קליפת רמונים המרוקחים בדבש אם נאמר שיש בו מהספק, או פרי האדמה או פרי העץ כמו שכתב המ"א [סימן] ר"ב [ס"ק] י"ז אם מקדים צנן לו כו', ומיהו אפשר שאין זה שבח ארץ ישראל בוסר או קליפת רמונים שאין טוב כי אם אחר הריקוח, עיין מ"א לקמן אות ח' ובאנו למחלוקת המ"א ולבוש שם. גם אי בעי כוונת כהאי גוונא או לאו עיין סימן ר"ו ומה שכתבתי שם [משבצות זהב אות ב]. עוד אודיע לך דחבשיל משאר מינים ומעט קמח חטה בו ותבשיל משעורה לבד, י"ל קודם תבשיל שעורה מז' המינים לתבשיל שאר מינים אף לענין בורא מיני מזונות חשוב הוא כבסימן ר"ח סעיף ב' לענין חשיבות היה יותר חשוב תבשיל שכולו שעורה עיין אליה רבה אות י"ד, יע"ש. בחדושי שם [ראש יוסף ברכות מא, א ד"ה והי יודע שרש"י] כתבנו הרשב"א והרא"ש נקטו שוות אחרונ' "וענבים", אפשר דווקא נקטו לא חטה וצנן דלאו מין שבעה

ערך לחם למהריק"ש

רי"א פ"ה א הרבה וכו'. ונראה לאכול מכולם עיין סימן קס"ח דין א':

מחצית השקל

ועל זה כתב דלדין אין נפקא מינה במחלוקת של רש"י ורוקח. לפי שראה למ"א עיקר דעה שניה, כמו שכתב מ"א בס"ק י', דאם בולע אפילו כל שהוא אפילו כוונתו לטעימה צריך לברך: (פ"ק א) ופסק כו'. דלא מצינן שום פוסק שכתב בהדיא כו'. דהטור כתב ומיהו מטעמת אין צריך לברך עד רביעית. ולכאורה משמע אפילו אם טועם ובלוע, וכן כתב הרמב"ם ז"ל [ברכות א, ב] סתם, מטעמת אינה צריכה כו'. אבל רבינו חננאל [מובא בתוספות ברכות יד, א ד"ה הטועם] פירש דוקא טועם ופולט עד כאן לשונו. והבין הרב ב"י [ד"ה ומ"ש ומיהו] דדעת הטור ורמב"ם דאפילו בולע אינו צריך לברך. ואע"ג דהרמב"ם בהלכות תענית [א, יד] [כתב] והוא שלא יבלע אלא טועם ופולט. מכל מקום כיון דבהלכות ברכות כתב סתם מטעמת אינה צריכה ברכה על כרחך צריך לחלק בין תענית לברכה. וסבירא ליה להרב ב"י [שם] דגם הרי"ף [תענית ד, א] מחלק בין תענית לברכה. אבל מ"א סבירא ליה דודאי אין חילוק בין תענית לברכה להרי"ף, וכן הרמב"ם אע"ג שבהלכות ברכות [שם] סתם מטעמת כו' סמך עצמו על מה שכתב בהלכות תענית [שם] דדוקא טועם ופולט. וכן הטור כוונתו כן, שכתב תחלה לכאורה משמע אפילו כו' ובלוע. ר"ל כיון דהחזיק בש"ס [ברכות יד, א] טועם משמע אפילו בולע, ועל זו כתב וכן כתב הרמב"ם ז"ל סתם, מטעמת. אם כן לכאורה משמע ג"כ דעתו אפילו בולע. ואע"ג דבתענית סבירא ליה דוקא פולט על כרחך צריך לחלק בין ברכה לתענית, כיון דברכות משמע מסתימת לשון הש"ס [שם] ורמב"ם [ברכות שם] אפילו בולע. ואחר זה כתב אבל רבינו חננאל פירש דוקא טועם ופולט, אפילו לענין ברכה. הרי דלא חש רבינו חננאל לסתימת לשון הש"ס [שם] ופירש דוקא פולט. א"כ גם דעת הרמב"ם יש לומר כן, ונקט לשון הש"ס כדרכו, וגם סמך את עצמו על מה שכתב בהלכות תענית [שם] כנוצר לעיל. ומהיכי תיתי נעשה מחלוקת בין רבינו חננאל לרמב"ם, וכן דעת הרי"ף [שם] כנוצר לעיל: ובירושמי כו'. הובא ברי"ף פרק קמא דתענית [שם] וז"ל הרי"ף שם גרסינן פרק הקורא [ברכות שם] בעי מיניה כו' השרוי בתענית מהו שיטעום כו'. א"ל טועם ואין בכך כלום. תניא נמי הכי מטעמת אינה צריכה ברכה, והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום כו'. ומפריש רבנן דצריך לאזהורי דלא לבלע כלום. וסבירא ליה להרב ב"י [ד"ה ומ"ש ומיהו] דהאי דצריך לאזהורי לא קאי כי אם על תענית. ולא נראה למ"א כמו שכתב אחר זה דהא תענית וברכה בהי דהי תניא בבב"א כו'. ואין אפשר לומר שיהיו חלוקים תענית וברכה. וסיים שם הרי"ף בשם ירושלמי דנדרים. נדר להתענות (יום א'

סתם, ולא אמר יום זה, והתחיל להתענות יום א') ושכח ואכל איבד תעניתו כו' ומתענה יום אחר. ולא אמרן אלא אם בלע אבל אם טעם כו' מתענה ומשלים אותו היום עכ"ל. הרי דתענית בעינן דוקא פולט ולא בולע. ובתענית גם הרב ב"י מודה, אלא דעיקר ראייתו דסבירא ליה ברכה ותענית שוה, כיון דשניהם בהרדי תניין בבב"א:

רי"א דע דתנן [ברכות] דף מ' עמוד ב' היו לפניו מינים הרבה. רבי יהודא אומר אם יש ביניהם מין שבעה (ר"ל שנשתבחה בהם ארץ ישראל) דחתיב [גמ' ת, ח] ארץ חטה ושעורה גפן תאנה ורמון ארץ זית שמן (והוא רק דבר אחד זית שעושה שמן) ודבש (היינו תמרים) עליו הוא מברך. וחכמים אומרים מברך על איזה שירצה. ובדף מ"א [ע"א] אמר עולא מחלוקת שכברכותיהן שוות (דשניהם פרי העץ ונפטר אחד בברכת חבירו) דרבי יהודא סבר מין ז' עדיף וחכמים סבר חביב עדיף. [אבל כשאין ברכותיהן שוות] (פירש רש"י כגון צנן שברכתו בורא פרי האדמה זית שברכתו בורא פרי העץ) דברי הכל מברך על זה ותורו ומברך על זה. ויש בזה מחלוקת. דרש"י [ברכות שם ד"ה אבל] והרא"ש [שם פ"ו סימן כה] ורב האי גאון [הובא ברא"ש שם] מפרשים דבאין ברכותיהן שוות בין רבי יהודא ובין רבנן מודים דאזיל מעלת מין ז' ומעלת חביב ומברכים על איזה שירצה. וגם סבירא להו דחביב פירושו מה שחביב לו כל עת, אף שעתה חפץ במין אחר. והסמ"ק [סימן קנא הלכות שאר ברכות] והעומדים בשיטתו סבירא להו דבאין ברכותיהן שוות מודה רבי יהודה לרבנן דאולינן בתר חביב, ופירוש חביב כנוצר לעיל. וכל פוסקים הנ"ל פסקו כרבי יהודה. והם שני דיעות שהובא בשו"ע סעיף א'. והרמב"ם [ברכות ח, יג] שהובא בסעיף ב' חולק בתורתו, דפסק כרבנן דחביב עדיף ממין ז', ותולק גם בפירוש חביב וסבירא ליה דחביב ר"ל מה שחביב לו באותו פעם. ומעתה נעמוד על דברי השו"ע ועל דברי מגן אברהם: (פ"ק א) מקדים כו'. אפילו הוא חצי פרי כו', עיין סימן קס"ח ובגמרא שם. ר"ל דאמרינן [ברכות] דף ל"ט עמוד ב' פרוסה של חטים ושלמה של שעורים דברי הכל מברך על הפרוסה של חטים ופוטרו השלמה של השעורים. והיינו משום דאקדמיה קרא לחטין, וא"כ הוא הדין הכא. וכן שאר הדינים שכתב מ"א דאם שניהם ממין אחד שמקדים השלם, ג"כ יליף מסימן קס"ח דכן מבואר שם. וכן אחד שלם והשני חביב דשלם עדיף כן משמע סימן קס"ח [סעיף א] דאם השלם פת קיבר וקטן, והפרוסה פת נקיה וגדולה, אפילו הכי שלם עדיף, אכן בפרוסה חטין ושלמה שעורים אמרינן שם בגמרא דירא שמים מניח פרוסה תוך

רי"א (פ"ו סק"א) רבי יהודה אומר מין שבעה עדיף כו', כצ"ל: (שם) מצד דבולע ע"מא סבירא דהו כו', כצ"ל: 11